

listarji, rituali, oficiji, molitveniki, blagoslovi in zaklinjanja), 2. v poslovne ali opravilne spise (napisi, listine, notarske knjige, statuti, „razvodi“, sodni protokoli itd.) in 3. v „umetno književnost“. Pod tem čudnim nadpisom obravnava zabavne ali pesniške, poučne ali bogoslovne knjige, učne knjige in beležnice, zbirke pridig in početke zgodopisja. Poseben oddelek je posvečen glagoliškimi tiskarnam v Benetkah, Rimu, na Reki, v Senju, Ljubljani, Nürnbergu, Tübingenu in na Dunaju. Nazadnje so še dodatki in popravki, imenik oseb in krajev. — Taka knjiga je bila res potrebna in zato moramo biti Strohalu hvaležni za njegov trud. Kar je v tej knjigi zbrano, je bilo doslej raztreseno po raznih časopisih in knjigah. Strohal popisuje, oziroma našteva 12 rokopisnih in 11 tiskanih misalov, 24 rokopisnih in 4 tiskane breviarje, 3 rokopisne in tiskan psalter, 8 rokopisnih ritualov, 11 oficijev, 11 rokopisov eksorcizmov in blagoslovov, 1 rokopis in 3 tiskane molitvenike, 2 „korizmenjaka“, t. j. molitvenika za 40danski post, 134 napisov, 405 listin, 89 glag. notarjev, 17 glag. kancelarjev, 18 javnih ali občinskih pisarjev, ki so rabili glagolico, 7 statutov (mestnih zakonov), 6 papeških bul, 17 cerkvenih pomožnih knjig, večidel so to matice, zapiske iz 31 krajev, mnogo odlomkov in drugo.

Ako navedem nekoliko pogrškov iz Strohalove knjige, ni moj namen, da bi jo deval v nič. Najprej sem opazil, da navaja avtor med tistimi kraji na Kranjskem, v katerih so se ohranili glagolski spomeniki ali kjer se je rabila glagolica, tudi „Nukel“ in „Pivnico“. Prvo je popačeno iz imena Naklo; Pivnice pa sploh ni na Kranjskem, marveč Strohal je čital v Lopašičevi knjigi „Karlovac“ (str. 109), da se nahaja glagolski napis iz 1556 na neki pivnici na Vinici, in iz tega je napravil krajevno ime Pivnica! — Pisava „ilirska Bistrica“ je nedopustna, kakor tudi Janes (na raznih mestih). Na str. 15. piše avtor, da je bila glagolska tiskarna „spremljena u Schlossbergu kraj Graca“, predstavlja si torej Schloßberg, grič sredi Gradca, kakor kakšno vas pri Gradcu! — Na str. 123. meni Strohal, da je hrvaška beseda koledva „v zvezi z latinskim glagolom colere“. V resnici pa je ta in podobne hrvaške besede, enako kakor staroslov. kolęda, kalantędy, ruski koljadá, bolg. kólada, -eda, češki in slov. koleda, poljski kolęda brezdvomne izposojenke iz lat. calendae. Če g. Strohal ne more dobiti v Zagrebu Bernekerja, naj pogleda v Miklošiča (Etym. Wörterbuch in Christl. Terminologie d. slav. Sprachen), da se pouči. Na str. 14. čitaj: „Matija Vlacić, sin Andrije Vlacića Frankovića iz Labina (Flacius Illyricus, 1520—1575)*“ namesto „Matija Franković (Flaccus Illiricus iz Labina 1530—1575)*“.

Ivan Koštidl.

Zdenka Marković, Der Begriff des Dramas bei Wyspiański. Zagreb, 1915. 80. 123 str.

Šest let bo kmalu, kar smo se v Samoboru sešli Poljak T. St. Grabowski, zagrebška gospodična Zdenka Markovičeva in jaz. Tri leta pozneje smo se zopet malone vsi trije sestali v Krakovem. Ne bom se motil, če trdim, da so osebni stiki spravili nadarjeno Hrvatico na pot slavističnih, posebe poljskih študij. Kakor je Grabowski podal že vrsto spisov o jugoslovanskih književnostih, tako imamo sedaj pred seboj študijo Zdenke Markovičeve o poljskem umetniku Wyspiańskem. To je disertacija, ki je z njo dosegla doktorat.

Stanislav Wyspiański (1869—1907) je eden izmed najodličnejših poljskih modernih, ki se je pojavil v 90ih letih prošlega stoletja ter brž zbudil pozornost kot slikar in kot dramatik. V kratki dobi svojega ustvarjanja (1892—1907) je ustvaril 16 dram. Začel je z znano poljsko legendo o Kraku in Vandi; poljske sujete imajo še drame: „Lelewel“, „Legija“, „Boleslav Hrabri“ itd.; več dram je iz

starogrške povedke, na pr. „Achilleis“, „Povratek Odisejev“. Dosedaj so Wyspiańskega ocenjevali le kot poljskega umetnika, bodisi da so ga smatrali za vrednega naslednika velikih klasikov ali pa v njem videli le običajen talent. Gospodična Markovičeva pa si je stavila nalogo, Wyspiańskega motriti s teoretskega stališča ter raziskovati v njem dramaturgične pojme (tragika, krivda in pokora, kazen in smrt, usoda), motive kakor žrtva, osveta, motiv bratske mržnje, nadalje ustroj drame (kori, pathos) in končno pojem drame pri Wyspiańskem. Razen dram samih je za razpravo važno Wyspiańskega teoretično delo o Hamletu (1905). Bistvo Hamletovo vidi Wyspiański v tem, da ga mesto impulzivnosti žene k činu inteligenca, misel; v tem razglabljanju misli je njegova notranja velikost, ki se le na vnanje zdi slabost. Take hamletovske narave so tudi malone vsi „junaki“ Wyspiańskega, mučeniki svojih misli. Najhujša kazen za njih ni fizična smrt, ampak mučno nadaljnje življenje.

Wyspiańskega drama je umetnina, ki ustreza zahtevam Mickiewiczevim o pravi slovanski drami, zlasti njegovi zahtevi o liričnosti slovanske drame. V več svojih dramah je Wyspiański uporabil kor, ki daje pesnitvi več liričnosti. Sploh se je Wyspiańskemu drama razvila iz nekakih muzičnih nagnjenj in segla tudi na področja ostalih umetnosti. Meje med poezijo in slikarstvom pri njem ginejo; zato se nahaja v njegovih slikah dramatsko jedro, a v njegovih dramah slikarska tehnika in kompozicija. Njegovo pozorišče je v notranji zvezi s prizorom: v tem in takem kraju more in mora človek le take in take občutke imeti, nič drugačnih, kakor je človek tudi drugačen podnevi nego ponoči: dan rodi dejanja, noč misli! Pa tudi bistvo kiparstva je skušal Wyspiański v svoji drami upodobiti. Drama naj bi bila največja umetnina, ki druži v sebi vse ostale umetnosti. Vsekakor je Wyspiański, ker je slikar in dramatik obenem, redkejši pojav ter je zaslužil podrobno analizo, kakor nam jo je podala dr. Zdenka Markovičeva.

Dr. Fr. Ilešič.

Johann Androvič, Beitrag zur slavisch-germanischen Kulturgemeinschaft. Kroatische Volkslieder. Kommissionsverlag Carl Konegen, Wien, I. V. 80. 70 str. Broš. I K 20 v.

Na ovitku brošure čitam o obširni seznam Androvičevih del. Pisatelj se bavi s študijami o krščanstvu, opisal je hrvatske pokrajine v političnem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem oziru, razpravlja o srbstvu, o Hrvatih in Madžarih, o Hrvatih in Lahih, o socializmu, Tomažu Akvinskem, Danteju, napisal je hrvatsko slovnico za Lahe in še marsikaj drugega. Kaj čuda, da se je nazadnje lotil še narodnega pesništva. Vlogo, ki jo je igralo v dobi romantike srbsko narodno pesništvo, je odkazal Androvič hrvatskemu. Jakob Grimm je študiral — hrvaščino, „um die Vorzüge der kroatischen Gesänge im Original genießen zu können“ (18), Asan-Aginica je seveda Hrvatica, Talvi (!) je ponemčila „eine große Anzahl kroatischer Volksgesänge“ (19) itd. — S tako potvorbo resnice bo pisatelj slabo služil vzvišeni ideji za ublažitev narodnih naspotstev. Narodni šovinizem še ni koristil nikdar in nikjer, najmanj pa znanstvu.

Kapistran.

